

КЛАСИФІКАЦІЯ ОРЕНДНИХ ОПЕРАЦІЙ ДЛЯ ЦІЛЕЙ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

У статті запропоновано класифікацію орендних операцій для цілей фінансового та управлінського обліку, а також наведено алгоритм поділу оренди на фінансову та операційну на основі національних стандартів.

В статті предложена классификация арендных операций для целей финансового и управленческого учета, а также приведен алгоритм разделения аренды на финансовую и операционную на основе национальных стандартов.

In the article classification of leaseings operations is offered for the aims of financial and administrative account and the algorithm of division of lease is resulted on financial and operating-room on the basis of national standards.

Ключові слова: фінансова оренда, операційна оренда, орендні платежі, орендар, орендодавець.

Аналіз підходів до класифікації видів оренди дозволить об'єктивно оцінити її сутність та на основі цього визначитись із методикою обліку орендних операцій. Адже наріжним каменем стає потреба в розподілі правил ведення обліку щодо окремого виду оренди та застосування єдиних вимог для чіткого відображення отриманої інформації в звітності підприємств.

Наукові дослідження щодо класифікації орендних операцій зафіксовані в працях В.В.Сопка [11], О.В.Бойка [11], С.М.Дроздова [4], А.К.Бондарєва [4], Л.О.Пустовіт [10], Н.М.Внукової [3], Ф.Ф.Бутинця [2], Я.В.Соколова [2], І.А.Бланка [1], І.Ю. Литвиненко [6] та ін.

Однак проблемним залишається питання щодо визначення видів оренди з позиції їх класифікації як на вітчизняному, так і на міжнародному рівнях. Основними ж причинами існування розбіжностей є відсутність чіткого трактування поняття «оренда» в нормативно-правовій базі, науковій літературі та відсутність єдиного підходу щодо відбору критеріїв класифікації оренди. Тому виникає необхідність визначення конкретних меж та ознак між окремими видами оренди для чіткого відображення орендних операцій у системі бухгалтерського обліку.

Метою статті є розроблення основних класифікаційних ознак орендних операцій для цілей бухгалтерського обліку.

У світовій та вітчизняній практиці бухгалтерського обліку орендних операцій виділяють дві категорії оренди: фінансову та операційну. Однак при формуванні критеріїв класифікації оренди на відповідні категорії застосовуються різні підходи. Здебільшого це виникає через наявність протиріч щодо юридичної природи та економічної сутності категорії «оренда». У зв'язку з цим доцільно навести трактування сутності категорій фінансової та операційної оренди. Згідно з договором фінансової оренди передбачається надання активу одному користувачу – орендареві, який в процесі ефективного використання ресурсу, шляхом експлуатації його корисних властивостей отримує практично всі економічні вигоди, а орендодавець, відповідно, вартість об'єкта, зданого в

оренду, відшкодує при отриманні орендних платежів від орендаря. Фінансова оренда виступає (здебільшого) прихованою формою придбання майна орендарем, який юридично не є його власником, однак має фактичний контроль над об'єктом оренди. Застосування методу прямого фінансування відбувається за умови прямої купівлі майна орендодавцем, який не об'єднує в собі прав та обов'язків ні виробника, ні дилера з метою подальшої передачі його в оренду. Відтак, оренда повинна гарантувати отримання мінімальних орендних платежів та усувати невизначеність щодо сум витрат, які носять характер неповерненості. Однак за умови придбання орендодавцем об'єкта, що надаватиметься в оренду декільком орендарям та використовуватиметься для власних потреб, описана оренда, швидше за все, іменуватиметься операційною. Відповідно, операційна оренда трактується через відносини власності, що виникли на основі укладеної орендної угоди, при яких витрати орендодавця щодо утримання ресурсу не покриваються орендними платежами протягом всього строку оренди. Так, В.В.Сопко та О.В.Бойко вважають, що «операційна оренда – господарська операція фізичної чи юридичної особи, що передбачає передачу орендарю права користування основними засобами на строк, що не перевищує строк їх повної амортизації, з обов'язковим поверненням таких основних засобів їх власнику після закінчення строку дії орендної угоди» [11].

Однак основним критерієм розподілу фінансової і операційної оренди згідно з національним П(с)БО 14 «Оренда» [9] є міра ризику і вигоди щодо права користування та володіння орендованим активом стосовно сторін угоди. Для відображення чіткої класифікації орендних операцій доцільно з'ясувати, чи відбувається передача істотних ризиків та вигод та хто здійснює контроль щодо основних вигод, отриманих протягом терміну корисного використання активу, що орендується. Операційна оренда не передбачає перенесення будь-яких ризиків та вигод, пов'язаних з правом користування орендованим активом. В ході цього значна частина ризиків і вигод належатиме власнику активу. Як наслідок, операційна оренда буде менш тривалою, ніж фінансова, при якій велика частка підприємницького ризику, а також економічних вигод належатиме орендареві. Однак, крім визначення та трактування категорій фінансової та операційної оренди, в П(с)БО 14 «Оренда» міститься інформація щодо їх облікових критеріїв розподілу (рис. 1).

Доцільно зазначити, що ідентифікація фінансової оренди за останніми трьома ознаками, на наш погляд, є недостатньою. Виходячи з цього, наведені критерії слід використовувати факультативно, тобто окремо від основних та у взаємозв'язку з іншими ознаками щодо визначення оренди фінансовою. Такий підхід відображено і в МСБО 17 «Оренда», де дані ознаки наведено осторонь з формулюванням «...фактори, які окремо або в сукупності також можуть призвести до класифікації оренди як фінансової» [7]. Після внесення змін до національних стандартів склад ознак віднесення оренди до фінансової у МСБО 17 та П(с)БО 14 не відрізняються, хоча національний стандарт вищезазначені ознаки ставить на один рівень з іншими. Однак перелік ознак, наведений в П(с)БО 14 «Оренда», для визначення виду оренди зобов'язує її вважати

фінансовою, операційна ж є «орендою іншою, ніж фінансова», тобто визначається способом від супротивного. Одночасно, в МСБО 17 «Оренда» наведено приклади щодо класифікації операцій оренди як фінансової чи операційної. Якщо чітко дотримуватись логіки МСБО, оренду слід кваліфікувати як операційну за умови, коли в основному всі ризики і вигоди, пов'язані з правом власності, не передаються орендарю. Інформація, зазначена в міжнародному стандарті «Оренда» щодо класифікації, демонструє суб'єктивний підхід та наводить на думку, що віднесення оренди до фінансової чи операційної залежить скоріше від суті операції, а не форми контракту. В цьому випадку доцільно звернути увагу на принцип превалювання сутності над формою, згідно з яким операції обліковуються відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми [5]. Що стосується об'єкта, взятого в фінансову оренду, він буде відображатись на балансі того суб'єкта підприємницької діяльності, який отримує економічну вигоду від його використання, а не формально володіє ним.

Рис. 1. Алгоритм поділу оренди для цілей бухгалтерського обліку на основі національного стандарту

Оскільки в національних та міжнародних стандартах облікові критерії розмежування оренди не мають числових значень, що, в свою чергу, надає більшу свободу для прийняття та ухвалення рішень безпосередньо самим підприємством, доцільно було б звернутись і до Податкового кодексу України. Вищезазначений кодифікований нормативно-правовий акт пропонує перелік ознак, при дотриманні яких оренду визнають або фінансовою (дотримання хоча б однієї ознаки), або операційною.

Так, оренда вважається фінансовою, якщо[8]:

- Об'єкт лізингу, переданий на термін, протягом якого амортизується не менш як 75 відсотків його первісної вартості, а орендар повинен придбати об'єкт лізингу з наступним переходом права власності від орендодавця до орендаря за ціною, визначеною в орендній угоді.

Якщо придбання об'єкта для передачі в оренду не відображає колізійність норм права, то строк амортизації з 75 відсотковими обмеженнями щодо первісної вартості повністю залежить від вибору методу нарахування амортизаційних відрахувань, обраного орендарем. В ході цього виникає необхідність пошуку та отримання орендодавцем інформації, яка містить дані щодо амортизації 75 відсотків первісної вартості. В той же час вказівка на вибір методу нарахування амортизації не допоможе для одержання висновку про термін амортизації, за період якого буде проамортизована 75% вартості у випадку застосування виробничого методу. Так, під строком фінансової оренди розуміють передбачений орендною угодою строк, який носить початок від дати передачі ризиків, пов'язаних із зберіганням або використанням майна, або права на отримання будь-яких вигод і винагород, пов'язаних з його використанням, або будь-яких інших прав, що впливають із прав на володіння, користування або розпорядження таким майном, що включає період, за якого орендар набуває права прийняття одноосібного рішення щодо подовження терміну оренди. Однак п. 153.7 ст. 153 Податкового кодексу України зазначає, що початком здійснення операції та прирівнювання її до продажу об'єкта оренди є момент передачі майна від орендодавця до орендаря. Так, через наявність неув'язок у чинному законодавстві доцільно виходити з припущення, що початок спливу терміну орендної операції залежатиме від конкретних умов договору.

Існує і зауваження щодо невідповідності правових та податкових законодавчих актів щодо амортизаційних відрахувань, на які підпадають витрати на придбання (самостійне виготовлення) об'єктів основних засобів, що виступають власністю суб'єкта. Однак, оскільки основним документом у податковому обліку виступає Податковий кодекс України, орендодавець передбачає передачу орендарю майна, а також усіх ризиків та винагород, пов'язаних не лише з правом користування, а й володіння об'єктом оренди, що дає змогу кваліфікувати дану операцію як передання активу у власність для цілей оподаткування та здійснювати нарахування амортизації.

- Балансова (залишкова) вартість об'єкта лізингу на момент закінчення дії орендної угоди становить не більш як 25 відсотків первісної вартості ціни такого об'єкта лізингу, що діє на початок строку дії лізингового договору.

Даному твердженню відповідають застереження, що наведені для першого критерію, адже орендодавець на момент укладання договору не володіє повною та неупередженою інформацією щодо залишкової вартості об'єкта на момент (дату) закінчення дії договору. Це передусім пов'язано з можливими ремонтами, поліпшеннями, тимчасовими виведеннями об'єктів з експлуатації, переглядами термінів корисного використання та інше.

- Сума лізингових (орендних) платежів (включаючи винагороду та

відшкодування вартості об'єкта оренди) з початку строку оренди дорівнює первісній вартості об'єкта лізингу або перевищує її. Ця умова не потребує детальних пояснень, є найчіткішим критерієм класифікації оренди та легка при виконанні і перевірці.

• Майно, передане у фінансову оренду, виготовлене за замовленням лізингоотримувача (орендаря) та після спливу дії орендної угоди не може використовуватись іншими особами, крім лізингоотримувача (орендаря), виходячи з його технологічних та якісних характеристик. Даний критерій є чітким та зрозумілим для сприйняття.

Однак, навіть якщо в документах відображено оренду як оперативну, додержання хоча б одного з перелічених критеріїв, незважаючи на юридичні основи договору, умови та назву, надасть право податковим органам розглядати з метою оподаткування даний договір як договір фінансової оренди. Виходячи з цього можна стверджувати, що дана ситуація спричинить донарахування податкових зобов'язань з ПДВ та з податку на прибуток як для орендодавця, так і для орендаря. В той же час з метою уникнення податкових донарахувань необхідно внести в договір оренди запис у наступному вигляді: «для цілей оподаткування наведений договір слід класифікувати як договір оперативної оренди без права подальшої зміни статусу такої операції до закінчення дії договору» [8].

Ефективність застосування критеріїв у рамках національного стандарту та Податкового кодексу України щодо розмежування оренди на окремі її форми може бути пов'язана з визначенням економічного змісту договору оренди. Водночас, слід зазначити, що використання кількісних критеріїв, наведених у Податковому кодексі щодо класифікації оренди, не повинно бути жорсткою вимогою. Крім того, визначати наведені ознаки як єдиний можливий критерій виділення форм оренди є не доцільним. Відтак, розмежування орендних операцій за конкретними підходами – це важливий аспект ведення бізнесу, адже помилкове відображення господарських операцій на відповідних рахунках обліку призведе до зменшення рентабельності підприємств (табл. 1).

Таблиця 1

Розширена класифікація видів оренди

Класифікаційна ознака	Форма організації оренди та техніка її виконання
1	2
Сектор ринку	<ul style="list-style-type: none"> • внутрішня • зовнішня: імпортна, експортна
Міра окупності	<ul style="list-style-type: none"> • оренда з повною (близькою до повної) мірою окупності • оренда з частковою мірою окупності
Тип орендних платежів	<ul style="list-style-type: none"> • грошова • натуральна • змішана
Міра ризиків та вигод	<ul style="list-style-type: none"> • фінансова • операційна
Обсяг обслуговування орендованого майна	<ul style="list-style-type: none"> • чиста • комплексна • часткова
Цільове спрямування	<ul style="list-style-type: none"> • оренда пов'язана з виробництвом • оренда пов'язана з торгівлею • оренда пов'язана з наданням послуг

1	2
Ступінь ризику	<ul style="list-style-type: none"> • з підвищеним ризиком • гарантована
Характер об'єкта оренди	<ul style="list-style-type: none"> • рухоме майно • нерухоме майно
Стан об'єкта (міра новизни)	<ul style="list-style-type: none"> • новий об'єкт • об'єкт повторного використання
Напрямок оренди	<ul style="list-style-type: none"> • пряма • зворотна
Відношення до формування рівня конкурентоспроможності	<ul style="list-style-type: none"> • інноваційна • підтримуюча
Періодичність здійснення	<ul style="list-style-type: none"> • разова • періодична • постійна
Припинення договору оренди	<ul style="list-style-type: none"> • закінчення строку, на який було укладено договір • банкрутство орендаря • загибель об'єкта оренди • ліквідація юридичної особи • за погодженням сторін
Умови амортизації	<ul style="list-style-type: none"> • оренда з повною амортизацією • оренда частковою амортизацією
Схема розподілу орендних платежів	<ul style="list-style-type: none"> • оренда з регулярними постійними платежами • оренда з регулярними платежами з постійним темпом зміни • оренда з регулярними платежами з амортизацією боргу рівними частинами • оренда з нерегулярними платежами

Однак, розглядаючи розширену класифікацію видів оренди, необхідно зазначити, що деякі виділені критерії розмежування оренди на конкретні види (припинення договору оренди, періодичність здійснення, відношення до формування рівня конкурентоспроможності, міра новизни, характер об'єкта оренди, ступінь ризику, цільове спрямування та сектор ринку), для цілей бухгалтерського обліку є незначними, тобто не мають суттєвого впливу на відображення орендних операцій у бухгалтерському обліку та податковій, фінансовій і управлінській звітності та носять суто економіко-теоретичний характер.

В той же час, враховуючи те, що класифікація орендних операцій для цілей фінансового обліку повинна переслідувати єдину мету – чітке відображення орендних операцій на рахунках фінансового обліку та складання достовірної звітності, пропонуємо визначити чотири основні класифікаційні ознаки, які дадуть можливість більш чіткому сприйняттю інформації як на теоретичному, так і на практичному рівнях (рис. 2).

Так, важливою умовою відображення оренди для цілей бухгалтерського обліку є застосування критерію «форма (тип) орендного платежу». Залежно від даної ознаки розрізняють грошову, натуральну та змішану оренди. Натуральна оренда передбачає погашення орендних платежів: у формі надання вироблених товарів, на одержаному в оренду активі (по суті, ця операція набуває особливостей бартеру товарів) або шляхом надання послуг. Грошова форма оренди є простою для розуміння та передбачає погашення орендних платежів грошовими ресурсами. У фінансовому обліку використання зазначених форм оренди призводить до коректування орендних платежів пропорційно темпам інфляції, викупу предмету оренди, розмежування доходів від реалізації орендних послуг і предмету оренди.

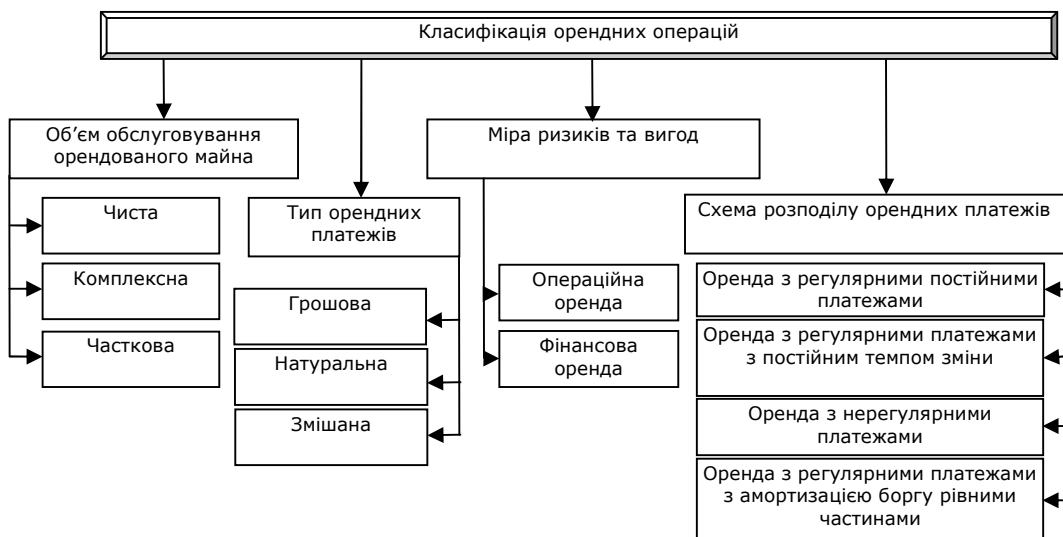

Рис. 2. Класифікація орендних операцій для цілей фінансового обліку

Поділ оренди на чисту (витрати щодо обслуговування устаткування отримує орендар та надає орендодавцю чисті платежі), комплексну (орендодавець бере на себе всі витрати щодо технічного обслуговування, супроводження кваліфікованим персоналом, ремонту та інше) та часткову спричинить облік додаткових капітальних вкладень, пов'язаних з придбанням предмету оренди, невіддільних поліпшень устаткування, збільшення витрат при виконанні орендної операції та поділу їх між суб'єктами оренди та оцінку активів.

Згідно зі схемою розподілу орендних платежів, можна виділити оренду з регулярними постійними платежами (виплата однакової суми орендного платежу через певні проміжки часу), оренду з регулярними платежами з постійним темпом зміни (умови погашення заборгованості по оренді передбачають зміну орендних платежів з постійним темпом збільшення або зменшення в кожному звітному періоді), оренду з регулярними платежами з амортизацією боргу рівними частинами (погашення вартості майна рівними частинами та визначення суми процентів, виходячи з величини заборгованості на початок періоду) та оренду з нерегулярними платежами, що передбачає різну оплату орендних платежів у різні проміжки часу. Це, в свою чергу, вплине на облік орендних платежів, визначення викупної ціни предмету оренди та на достроковий викуп предмету оренди.

Однак, розглянувши класифікацію орендних операцій для цілей фінансового обліку, доцільно звернути увагу й на управлінський облік, що передбачає собою певний процес фіксування, вимірювання, групування, аналізу, підготовки, інтерпретації та передання поточних даних, що використовується управлінською ланкою для планування, оцінки і контролю всередині організації та забезпечення відповідного підзвітного використання ресурсів за центрами відповідальності.

Класифікація орендних операцій для цілей управлінського обліку міститиме

свої відокремлені критерії розмежування орендних операцій та одночасно поглинатиме всі ті ознаки, що були попередньо відображені для фінансового обліку. Повторно зупинятись на розглянутих критеріях не є доцільним, тому відразу переходимо до розгляду запропонованих ознак.

Відтак, окремі автори, беручи до уваги умови амортизації, здійснюють класифікацію орендних операцій на оренду з повною та частковою амортизацією. Перша категорія виходить з твердження, що термін, на який передається майно в тимчасове користування, наближається за тривалістю до строку експлуатації та амортизації всієї або більшої частини вартості майна. Оренда з частковим строком амортизації передбачає відшкодування лише частини вартості орендованого майна. Доцільно звернути увагу на те, що в практичній діяльності суб'єкта господарювання строк корисного використання орендованого ресурсу не дорівнює строку дії договору оренди, в результаті чого суми відшкодування вартості активу різняться з розмірами нарахованих амортизаційних відрахувань, що спричиняє лише часткове погашення вартості. У зв'язку з цим застосування відповідного підходу розмежування оренди є недоцільним та неефективним для цілей фінансового обліку. В той же час в управлінському обліку використання зазначених форм оренди призводить до визначення терміну корисного використання предмету оренди та обліку операцій з його повернення і викупу.

Беручи до уваги критерій міри окупності та розглядаючи оренду з боку наближення за тривалістю до терміну експлуатації та амортизації більшої або меншої частини вартості ресурсу, орендні відносини поділятимуться на оренду з повною (близькою до повної) мірою окупності та з частковою мірою. Такий підхід розмежування орендних відносин матиме певні особливості щодо відображення господарських операцій в системі управлінського обліку у суб'єктів господарювання. Передусім це пов'язано з: узгодженістю обліку щодо операцій купівлі предмету оренди у сторін орендних відносин, відносинами щодо повернення об'єкта оренди та визначенням терміну корисного використання активу і його «вкупної ціни».

Залежно від напрямку оренди вона поділяється на пряму та зворотну. Так, зворотна оренда є механізмом реалізації економіко-правових відносин, що виникає між рівноправними сторонами: орендодавцем та орендарем. Особливість цього виду – двоїстість прав орендаря, який первісно є продавцем речі. Даний вид угоди надає можливість одержання грошових ресурсів на підставі реалізації необоротних активів, не зупиняючи їх експлуатацію задля фінансування нових інвестиційних проектів (рис. 3).

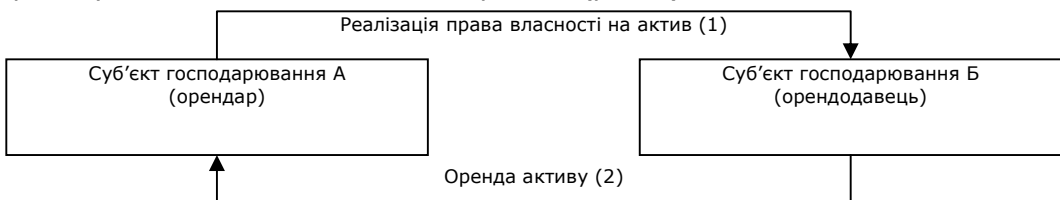

Рис. 3. Механізм дії зворотної оренди

Зворотна оренда є ефективним та економним способом покращення фінансового стану суб'єкта господарювання. У майбутньому вона сприятиме фінансуванню капітальних вкладень та є доцільною при низькій платоспроможності суб'єкта господарювання. В управлінському обліку використання зазначених форм оренди призводить до обліку додаткових капітальних вкладень, пов'язаних з придбанням предмету оренди, відсотків по позикових засобах, притягнених для придбання або спорудження предмету оренди, можливої відмови від викупу та дострокового викупу предмету оренди.

Запропонована класифікація орендних операцій за наведеними ознаками розкриває їхню внутрішню сутність у різних аспектах і створює наукову базу для розробки методичних положень з таких актуальних проблем, як формування системи управління орендними ресурсами суб'єкта господарювання, їх оцінка та відображення в обліку. Це дозволить підвищити ефективність структурування інформаційних потоків з метою прийняття оперативних управлінських рішень.

Проведене дослідження дало змогу дійти наступних висновків:

- основним критерієм розподілу фінансової і операційної оренди, згідно з національним П(с)БО 14 «Оренда», є міра ризику і вигоди щодо права користування та володіння орендованим активом відносно сторін угоди;

- ідентифікація фінансової оренди за останніми трьома ознаками, наведеними в П(с)БО 14 «Оренда» (орендар має можливість продовжити оренду на додатковий період за орендну плату, значно нижчу від ринкової орендної плати; доходи або втрати від коливання справедливої вартості об'єкта припадають на орендаря на кінець терміну оренди; оренда може бути припинена орендарем, який покриє орендодавцю його втрати від закінчення оренди), є недостатньою, а тому наведені критерії слід використовувати факультативно, тобто окремо від основних та у взаємозв'язку з іншими ознаками щодо визначення оренди фінансовою;

- оренду слід кваліфікувати як операційну за умови, коли в основному всі ризику і вигоди, пов'язані з правом власності, не передаються орендарю;

- запропонована класифікація для цілей бухгалтерського обліку дозволить об'єктивно оцінити сутність оренди та на основі цього визначитись з застосуванням єдиних вимог ведення обліку орендних операцій.

Список використаних джерел:

1. Бланк І.А. Словарь-справочник финансового менеджера / И.А.Бланк – К.: «Ника-центр», 1998. – 480 с.
2. Бутынец Ф.Ф. Бухгалтерский учет в зарубежных странах: учебное пособие / Ф.Ф. Бутынец, Я.В. Соколов – Житомир: СП «Рута», 2002. – 660 с.
3. Внукова Н.М. Управление рисиком лизинговых операций / Н.М. Внукова - Харків: "Бізнес - Інформ", 1997. - 48 с.
4. Дроздов С.М. Управление внешнеэкон-й деятельностью / С.М. Дроздов, А.К. Бондарев – СПб.: Изд-во С-Петербур. гос.ун-та экономики и финансов, 1998. – 517 с.
5. Закон України: про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні від 16 липня 1999 року № 996 XIV – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.
6. Литвиненко І.Ю. Класифікація оренди для потреб бухгалтерського обліку / І.Ю. Литвиненко // Вісник Житомир. державного тех-го університету.– 2009. - № 4. – С.86.
7. Міжнародний стандарт фінансової звітності (IFRS) 17 «Оренда».: <http://www.minfin.gov.ua>.
8. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI зі змінами та доповненнями . –

Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.

9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда»: // <http://www.minfin.gov.ua>.

10. Словник іншомовних слів / Пустовіт Л.О., Скопенко О.І., Сюта Г.М., Цимблюк Т.В. – К.: Довіра: Рідна мова, 2000. – 1018с. С.592

11. Сопко В.В. Бухгалтерський облік: фінансовий та внутрішньогосподарський / В.В. Сопко та О.В. Бойко – К.: Фенікс, 2003. – 468 с.

УДК 338

М.Є.Скрипник, Ю.А.Маначинська,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

АНАЛІТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ БАГАТОМІРНОГО ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ШВЕЙНИХ ФАБРИК

У статті розкрито зміст ієрархічного кластерного аналізу як важливої складової багатомірної порівняльної оцінки змін рівня результативності. Досліджено алгоритми обчислення евклідових відстаней у ході застосування аналітичних процедур при кластеризації фінансових результатів діяльності.

В статье раскрыто содержание иерархического кластерного анализа как важной составной части многомерного сравнительного анализа изменений уровня результативности. Исследованы алгоритмы исчисления евклидовых расстояний в процессе использования аналитических процедур при кластеризации финансовых результатов деятельности.

The essence of the hierarchic cluster analysis as the important multiplier of the multidimensional comparative estimation of the effectiveness level changing is discovered in the article. The algorithms of the Euclidean distances calculation in the process of analytical procedures for clustering of financial performance application are investigated.

Ключові слова: кластерний аналіз, результативність, евклідові відстані, фінансові результати, багатомірний порівняльний аналіз, швейна фабрика.

В умовах всезростаючої конкуренції на ринку швейної продукції, першочерговою виступає потреба в якісному методичному інструментарії аналітичних досліджень задля подальшого забезпечення попиту споживачів та відповідного формування розширених характеристик промислових колекцій одягу як підґрунтя інноваційних проектів швейних фабрик.

Правильна організація аналітичних процедур на підприємствах швейної промисловості повинна враховувати специфіку процесу виготовлення продукції швейного виробництва, охоплюючи всі етапи робіт: проектування (інноваційне моделювання та конструювання), підготовчо-розкрійний (операції з підготовки та розкрою), пошиття та обробку (волого-теплові та заключно-обробні операції).

Цілком об'єктивною є думка М.К.Чернякова [1] та Н.В.Шаланова [2], оскільки науковці у ході дослідження та розкриття основоположних принципів багатомірного аналізу акцентують увагу на необхідності комплексного застосування для оцінки ефективності господарювання обох вищезазначених груп показників.

Переважає більшість традиційних алгоритмів, що базуються на методах "сум місць", геометричних середніх, відстаней від еталону тощо, мають один суттєвий недолік, який полягає в тому, що в них не враховується вага певних показників та ступінь їх відмінностей. Окрім того, на думку М.В.Рети, на об'єктивність кінцевих результатів проведеного, аналізу згідно з традиційними методами,